

Een betaalbare energietransitie:

De noodzaak van een volledig uitgevoerde wijkaanpak

Ten behoeve van: commissiedebat Klimaatakkoord gebouwde omgeving

6 oktober 2021

Een aardgasvrije gebouwde omgeving

Bijna 3000 huizen per week. Zoveel woningen moeten voor 2030 verduurzaamd worden om de Klimaatdoelstellingen uit het Klimaatakkoord te halen. Elke week dat we er minder doen, maakt de opgave later groter. De gemeenten en de uitvoerende organisaties staan voor een enorm grote opgave om dit te behalen. In het Klimaatakkoord hebben de partijen met elkaar afgesproken dat een planmatige aanpak hiervoor essentieel is. Nu, meer dan twee jaar na het sluiten van het akkoord, ontbreekt het echter nog aan middelen en instrumenten om deze planmatige aanpak ten uitvoer te brengen. In de Miljoenennota zijn aanvullende budgetten aangekondigd voor de individuele maatregelen van woningen, met name via isolatie en hybride warmtepompen. Dit juichen wij toe. Voor de collectieve wijkaanpak via warmtenetten blijft het benodigde beleid echter nog uit. Dit paper benadrukt de impact van het ontbreken van aanvullende instrumenten voor de wijkaanpak.

Wijkaanpak nodig voor 'haalbaar en betaalbaar'

Uit meerdere onderzoeken¹ blijkt dat voor veel wijken in stedelijk gebied een warmtenet via een collectieve aanpak, de laagste maatschappelijke kosten kent als alternatief voor een aardgasaansluiting. De verwachting is dat een substantieel gedeelte van de stedelijke omgeving zal worden aangesloten op een warmtenet. Dit beeld komt overeen met de resultaten uit de eerste proeftuinwijken en gepubliceerde Transitievisies Warmte van (grotere) gemeenten.

---

¹ Zie bijvoorbeeld de [Startanalyse](#) vanuit PBL

Bij warmtenetten is het wenselijk dat het gehele gebied overschakelt op een alternatief voor aardgas. Bij de aanleg van een warmtenet kan vaak het bestaande aardgasnet namelijk technisch gezien niet blijven liggen. Het gasnet zal in veel gevallen moeten worden verlegd of verwijderd en vervolgens opnieuw worden aangelegd wanneer niet de hele wijk overschakelt². Daarnaast is een volledige wijkaanpak ook belangrijk omdat de business case voor het warmtenet verslechtert als een deel van de bewoners niet overgaan.

De aanleg en het verplaatsen van nieuwe, of tijdelijke, gasnetten leiden tot additioneel overleg, onnodige maatschappelijke kosten en een lastig uit te voeren warmtetransitie. In de praktijk betekent dit:

- extra werkzaamheden en overlast in de wijk, want naast het verwijderen van het (oude) gasnet, moet ook een nieuw gasnet aangelegd worden;
- dat het nieuwe gasnet vóór 2050 weer verwijderd moet worden (behalve op de plekken waar duurzaam gas een alternatief is voor een wijkaanpak). In de praktijk gaat de straat soms dus drie keer open: gasnet eruit; warmtenet erin en gasnet erin en later weer gasnet eruit.
- extra drukte in de ondergrond vanwege de dubbele energie-infrastructuur: gas en warmte.

In de praktijk is verleiden niet voldoende

In de praktijk zien we deze situaties al ontstaan. In zowel Purmerend als in de gemeente Utrecht zien we dat de gemeente onvoldoende instrumenten heeft om de hele wijk van het aardgas af te laten gaan. Het ontbreken van deze instrumenten leidt tot hogere kosten doordat een nieuw gasnet aangelegd moet worden.

Voorbeeld: Purmerend Overwhere Zuid

De wijk Overwhere Zuid in Purmerend is een van de eerste aardgasvrije wijken van Nederland. De rioolvervangingsopgave was aanleiding voor de gemeente om met een participatie-aanpak te starten in een klein pilotgebied van bijna 100 woningen. De gemeente heeft voor een intensieve en persoonlijke aanpak gekozen en zoveel mogelijk aan alle persoonlijke wensen (qua timing) gehoor gegeven. Om verschillende redenen zijn er uiteindelijk drie woningeigenaren niet ingegaan op het aanbod om over te gaan op een warmtenet.

Liander had destijds een uitvoerige analyse uitgevoerd om het huidige gasnetwerk te laten liggen. Echter, door de vele graafwerkzaamheden zou het laten liggen van het bestaande gasnet uiteindelijk duurder zijn geweest dan het algeheel vervangen van het gasnet. Daarbij kon de veiligheid van het gasnet niet worden gegarandeerd doordat de straat van gevel tot gevel open moest.

Liander heeft er daarom voor gekozen om een nieuw aardgasnet aan te leggen. De extra kosten voor de drie achtergebleven woningen bedragen ruim € 46.000,- per woning (ruim € 140.000,- in totaal). Deze kosten worden doorbelast aan alle gasklanten in het Liander verzorgingsgebied.

---

² Hiermee bedoelen we dat de hele wijk aardgasvrij wordt, er kan ook een individuele keuze worden gemaakt

Voorbeeld: Utrecht Overvecht Noord

In de wijk Overvecht Noord in Utrecht bestaat de proeftuinwijk uit 8.000 woningen. Daarvan gebruiken 4.400 woningen alleen nog aardgas om te koken. Voor ruimteverwarming zijn ze al aangesloten op een warmtenet. De gasleidingen zijn van grijs gietijzer en moeten om veiligheidsredenen worden gesaneerd.

De zogenaamde kookgasadressen zijn in 95% van de gevallen in het bezit van drie corporaties: Bo-Ex, Mitros en Portaal. Het overige deel is in particulier eigendom. Voor grootschalig onderhoud dienen woningcorporaties goedkeuring te krijgen van de huurders die met de verbouwing te maken krijgen. Minimaal 70% van de huurders dient in te stemmen met de plannen. In de praktijk blijkt het voor woningcorporaties lastig om deze drempel te halen. In het geval van Overvecht Noord betekent dit dat er een nieuw gasnet aangelegd moet worden. De kosten hiervan, minimaal € 1,8 miljoen, komen terecht bij alle gas-aangeslotenen in het verzorgingsgebied van Stedin.

Onvolledige wijkaanpak leidt tot potentieel €1 tot ruim €5 miljard aan additionele maatschappelijke kosten

Aan de hand van bestaande casussen en analyses is de verwachting dat, afhankelijk van de locatie van de achterblijvers en het tracé van het warmtenet, een substantieel deel van het gasnet vervangen moet worden.

Liander heeft een inschatting gemaakt van de kosten wanneer de collectieve aanpak niet leidt tot een volledige wijkaanpak³. Voor het werkgebied van Alliander (circa één derde van het regionale gasnet) zou dit uitkomen op additionele kosten van €300 miljoen tot €1.8 miljard tot en met 2050, waarbij dit afhankelijk is van het aandeel warmtenetten en het aandeel gasnetten dat vervangen moet worden. Extrapolerend naar de omvang van Nederland zou het volgens de gemaakte analyse gaan om nagenoeg €1 miljard tot ruim €5 miljard additionele kosten in de periode tot 2050. Het belangrijkste element van deze kosten zijn de vervangingskosten van het gasnet (zoals in Purmerend). Een heel kleine groep 'achterblijvers' per wijk resulteert al in substantieel extra kosten.

Conclusie

De bestaande praktijkvoorbeelden en een eerste verkennende kwantificering, laten zien dat wanneer in een wijk met een collectieve oplossing als een warmtenet niet iedereen meegaat, het gasnet veelal vervangen moet worden. Dit zorgt voor een substantiële toename van maatschappelijke kosten, met een bijna evenredige toename van arbeidscapaciteit en overlast. Dit betekent dat wanneer de huidige werkwijze doorgaat de transitie tot hogere kosten leidt en dito overlast, wat de betaalbaarheid en uitvoerbaarheid bemoeilijkt. Gemeenten hebben dringend nieuwe instrumenten nodig om te zorgen dat alle bewoners over gaan in de wijkgerichte aanpak, als dit ontbreekt leidt dit tot meer kosten en complicaties.

---

³ Zie de [achtergrond-analyse](#)

